

YTTRANDE

Dnr S2020/09214

Regeringskansliet
Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Stockholm den 23 december 2020

Covid-19-lag

Sammanfattning

SPF Seniorerna stöder inte promemorians förslag att från och med den 15 mars införa en lag om särskilda begränsningar för att förhindra spridningen av sjukdomen covid-19, och som ska vara i kraft till och med den 31 mars 2022.

Det krävs proportionalitet och nödvändighet för att med lag begränsa de individuella fri- och rättigheterna som tillkommer medborgare i en demokrati, även om inskränkningarna är tillfälliga. Den föreslagna lagens omfattande möjligheter till undantag från demokratiska värden hade möjligen varit motiverade under våren, eller under den andra vågens inledning i oktober, men är nu sent påkomna.

Under en eventuell karantän och total nedstängning av samhället måste det allmänna säkerställa att äldre får tillgång till samhällsservice som vård, omsorg och behandling samt information – på jämlika villkor med övriga invånare.

Allmänt

Spridningen av viruset SARS-CoV-2, som ger upphov till infektionssjukdomen covid-19, har varit stor i Sverige. Seniorer har drabbats allra värst av isolering, sjukdom och död. Av de närmare 8 000 avlidna (slutet på december) var nära 90 procent 70 år eller äldre. Hälften av dem bodde i särskilt boende för äldre. Coronakommissionen konstaterar i sitt betänkande *Äldreomsorgen under pandemin* (SOU 2020:80) att den främsta orsaken till det stora antalet sjuka och avlidna i äldreomsorgen är den höga allmänna smittspridningen i samhället.

Mot denna bakgrund vore det enkelt att förorda ännu kraftfullare åtgärder för att begränsa samhällsspridning av SARS-CoV-2, än de som redan vidtagits.

SPF Seniorerna

Hantverkargatan 25, Box 225 74, 104 22 Stockholm

Tel 08-692 32 50 info@spfseniorerna.se

Org nr 88 80 00-2830 Pg 607678-0 Bg 5959-0182

www.spfseniorerna.se

En covid-19-lag får inte bli ett svar på att andra åtgärder saknas, brister eller vidtagits sent. Första linjens försvar måste var en försiktighetsprincip så länge kunskapsläget är oklart eller otillräckligt. Därefter behövs testning, smittspårning och karantän, liksom krisberedskap med tillräcklig medicinsk utrustning och materiel samt skyddskläder.

Kraftfulla offentliga restriktioner har inskränkt invånares, företags och organisationers liv och verksamhet under pandemin. Inte minst gäller detta ordningslagens begränsning av allmänna sammankomster och offentliga tillställningar till först högst 500 personer, sedan 50 och nu högst 8 personer.

Sveriges seniorer har burit ett synnerligen tungt ansvar för att hålla sig smittfria. Den 16 mars beslutade Folkhälsomyndigheten att rikta särskilda rekommendationer till personer som har fyllt 70 år. Personer över 70 år uppmanades att begränsa sina nära kontakter med andra så långt som möjligt, bland annat att genom att undvika folksamlingar i exempelvis kollektivtrafik, affärer eller offentliga lokaler. Den 22 oktober avskaffades den särskilda rekommendationen och personer som fyllt 70 år omfattades därefter av de allmänna råd som gäller alla invånare. Skälet till förändringen var att de särskilda rekommendationerna orsakat sämre psykisk hälsa och ett uppdämt vårdbehov hos landets allra äldsta.

Under sex månader, 1 april–30 september, gällde ett nationellt besöksförbud på äldreboenden. Flera kommuner hade dessförinnan infört olika former av lokala besöksförbud. Skälet till att det tillfälliga förbudet hävdes var den minskade smittspridningen i samhället och de åtgärder som vidtagits i äldreomsorgens verksamheter.

Dessa statliga åtgärder riktade mot gruppen äldre har även följts av regionernas kollektiva åtgärder. IVO, Inspektionen för vård och omsorg, visade i sin granskning av äldreboenden under våren att en femtedel av seniorerna på de granskade äldreboendena inte fått en individuell medicinsk bedömning, trots att varje patient har rätt till det.

Sammanfattningsvis har Sverige alltså inte stått utan inskränkningar, och dessa inskränkningar har redan fått svåra sociala och ekonomiska konsekvenser för enskilda, företag och organisationer.

5 Det bör införas en tillfällig covid-19-lag

SPF Seniorerna stöder inte promemorians förslag att det ska införas en tillfällig lag om särskilda begränsningar för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19.

Mänskliga fri- och rättigheter är grundläggande i en demokrati. Varje medborgare är bland annat tillförsäkrad rätten att mötas fritt, demonstrera fritt, röra sig fritt, äga och fritt förfoga över det ägda, liksom rätten att fritt starta och bedriva näringsverksamhet.

Individuella fri- och rättigheter har starkt stöd i Sverige. De har lagbundits i den främsta grundlagen, regeringsformen, och genom den europeiska konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, som ratificerats av Sverige och gjorts till lag här. Sverige har dessutom skrivit under Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna.

Inskränkningar i människors grundläggande fri- och rättigheter innebär ett avsteg från det demokratiska samhället. En lag som inskränker dessa fri- och rättigheter är därmed en undantagslag. Sverige har inte egen erfarenhet och tradition av undantagslagar i modern fredstid. Det kan finnas tillfällen då ändamålen helgar medlen – men detta tillfälle är troligen inte i mars nästa år.

Pandemin har inneburit ekonomiska kostnader för enskilda, företag och organisationer, samt ökad psykisk ohälsa. I de stater som genomfört totala nedstängningar av sina samhällen, med inskränkningar av de individuella fri- och rättigheter, uppvisar i ännu högre grad ekonomiska förluster och psykisk ohälsa. Dessa otaliga försök att sätta demokratiska samhällen på paus förskräcker.

Utsatta grupper i befolkningen är de som drabbas värst av en karantän och total nedstängning av samhället. Till dessa grupper hör personer med sjukdom och funktionsnedsättning. Många av dessa är äldre. Redan sköra grupper riskerar att bli än mer utsatta. Erfarenheten från de länder som genomfört karantänsbestämmelser och totala nedstängningar visar att reglerna är svåra att införa uniformt och att de ofta tillämpas slumpmässigt och diskriminerande.

Det framgår inte av promemorian på vilket underlag som regeringen ska besluta om åtgärder enligt den föreslagna lagen. Fullt rimligt vore att det framgår direkt av lagen om det är på rekommendationer från Världshälsoorganisationen, Europeiska smittskyddsmyndigheten, svenska myndigheter eller på annan grund som beslut ska fattas.

Sverige har drabbats av pandemier genom årens lopp, men inte haft en lagstiftning av den typ som promemorian föreslår. Även om covid-19-lagen är tidsbegränsad skulle antagande av denna första pandemilag innebära ett principgenombrott. Därmed finns lockelsen för lagstiftaren att öppna dörren för att aktivera lagen efter dess upphörande eller för att återkomma med förslag på snarlika lagar. Ett är säkert: nya epidemier kommer att drabba Sverige.

9.10 Underställning till riksdagen

SPF Seniorerna stöder inte promemorians förslag att en föreskrift som regeringen har meddelat ska underställas riksdagens prövning inom en månad från den dag då föreskriften beslutades, om föreskriften innebär ett antal uppräknade inskränkningar.

Med tanke på den enorma magnituden av de inskränkningar som föreslås i enskildas fri- och rättigheter, och lagstiftningens extraordinära karaktär – aldrig tidigare sedda under demokratisk fredstid – bör regeringens föreskrifter underställas riksdagen skyndsamt och utan försening. Fyra veckor är med andra ord för lång tid. Å andra sidan är nog socialutskottets begäran att föreskrifter grundade på de tillfälliga bemyndigandena i smittskyddslagen skulle underställas riksdagen inom bara ett fåtal dagar att anse för kort. En medelväg mellan de två vore att föredra.

Något bemyndigande för regeringen att delegera beslut bör inte införas. Det blir mycket svårt att utkräva ansvar i efterhand om olika myndigheter eller kommuner får fatta beslut i så här viktiga frågor.

15 Tidsbegränsning av reglerna samt ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

SPF Seniorerna stöder inte promemorians förslag att lagen om särskild begränsningar för att förhindra spridning av sjukdomen covid-19 träder i kraft den 15 mars 2021 och upphör att gälla vid utgången av mars 2022.

Den tillfälliga Covid-19-lagen förslås träda ikraft den 15 mars 2021. Tidpunkten är värd att diskutera.

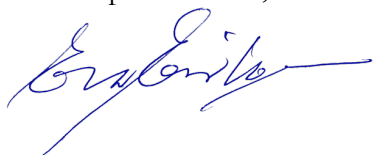
Mot bakgrund av den stora allmänna smittspridningen under våren, vilken fick till följd att också den andra smittvågen under hösten/vintern blev kraftfull, hade det möjligen då varit på sin plats med en Covid-19-lag för att motverka och begränsa samhällsspridningen. Nyttan i våras eller då andra vågen sköljde över Sverige i höstas hade ovedersägligen varit betydligt större än i dag.

I dag har flera kandidater för vaccin emot covid-19 godkänts i bland annat USA och Storbritannien. Europeiska kommissionen godkände det första vaccinet den 21 december och vaccination ska påbörjas i Europeiska unionen den 27 december.

Sverige deltar i den gemensamma upphandlingen av vacciner till EU:s medlemsstater och har inom ramen för det hittills tecknat förhandsavtal med fem vaccintillverkare. Om alla fem blir godkända för användning har Sverige så många doser att de skulle räcka till hela befolkningen. Sveriges vaccinsamordnare har uppgivit att halva Sveriges befolkning kan vara vaccinerad redan till sommaren. Därtill kommer immunitet till följd av att allt fler invånare nyligen har genomgått infektionen.

Läget för framtida smittspridning nu är med andre ord helt annorlunda mot hur det såg ut i våras då den första smittvågen tog sin början och i höstas då den andra vågen började skölja in över Sverige.

I detta ärende har SPF Seniorernas arbetsutskott beslutat. Martin Engman, samhällspolitisk chef, har varit föredragande.

Eva Eriksson
Förbundsordförande